

مهرداد زواره محمدی

در پی حضور موفقیت‌آمیز نمایشگاه معماری ایران در سال‌های ۲۰۱۴ (بی‌ینال تخصصی معماری) و همچنین ۲۰۱۵ (بی‌ینال هنر با حضور و نمایش معماری معاصر ایران)، برای حضور موفق، پرقدرت و تأثیرگذار ایران در بی‌ینال معماری سال ۲۰۱۶ با همفکری و همکاری جمع زیادی از اندیشمندان این‌ حوزه در جلسات مختلف، برنامه‌ریزی دقیقی انجام شد تا با حداکثر هم‌گرایی بین جامعه معماری کشور در انطباق خلاق با بیانه و شعار حاکم بـِـر بی‌ینال، معماری ایران در رویداد جهانی معماری وینز سال ۲۰۱۶ شرکت کند. دوسالانه معماری وینز از سال ۱۹۸۰ به عنوان معتبرترین نمایشگاه بین‌المللی معماری هر دو سال یکبار در شهر وینز برگزار می‌شود و امسال نیز پانزدهمین دوره بی‌ینال معماری در بازه زمانی شش‌ماهه (خرداد تا آذر ۱۳۹۵) برگزار خواهد شد. در همین راستا وزارت راه و شهرسازی برای انتخاب شایسته‌ترین طرح پیشنهادی برای طراحی غرفه رسمی جمهوری اسلامی ایران در این بی‌ینال، اقدام به اعلام فراخوان عمومی کرد و از کلیه علاقه‌مندان برای حضور در مسابقه معماری سناریو و ایده طراحی (Concept & Content) دعوت به مشارکت کرد. مدیرهنری (Curator) بی‌ینال امسال وینز، معمار مطرح شیلیایی – Alejandro Arav- ena است که اخیرا بزرگ‌ترین جایزه معماری دنیا «جایزه پریتزکر» را به پاس برخورد‌های حرفه‌ای با معماری و شهرسازی و با رویکرد توجه به مسائل اجتماعی و اقتصادی دریافت کرده است. آراوان موضوع و شعار «گزارش از خط مقدم» (From the Front) Reporting) را برای دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶ تعیین و اعلام کرده است. او در این بیانه اعلام کرده «برای ارتقای محیط انسان‌ساخت و در پی آن ارتقای کیفیت زندگی، باید در نبردهای بسیاری به پیروزی رسید و مرزهای بی‌شماری را درنوردید» و در نتیجه آنچه او می‌خواهد همه مردم در پانزدهمین دوسالانه بین‌المللی معماری به دیدار آن بایاند این است: «به‌مشارکت‌گذاشتن نمونه‌های موفق معماری؛ نمونه‌هایی که قابل بازگویی و الگوبرداری‌اند و توان پیروزی در آن نبردها و درنوردیدن آن مرزها را دارند.» با توجه به موضوع بی‌ینال، تأثیرگذاری آن بین مخاطبان داخلی و بین‌المللی و رویکردهای کلی حاکم بر آن، ضرورت برخورد میان‌رشته‌ای به موضوع غرفه ایران بیش‌ازپیش احساس می‌شد که براین‌اساس، تیم داوران می‌بایست علاوه بر صلاحیت علمی و تخصصی و به‌روزبودن، آشنایی و تسلط کافی به رفتار بین‌المللی و موضوع مسابقه در دو حوزه معماری و تخصص‌های وابسته نیز می‌داشتند و همچنین به‌منظور بالابردن فراگیری موضوع در جامعه حرفه‌ای و حداکثر هم‌گرایی جامعه مهندسی و معماری کشور، برای اولین‌بار از طریق هم‌اندیشی، اجماع و رای‌گیری بین نمایندگان ۱۲ تشکل فنی و مهندسی معماری و شهرسازی در خانه گفتمان شهر و معماری، انتخاب و عهده‌دار وظیفه راهبری، هدایت و انتخاب کیوریتور غرفه ایران در دوسالانه معماری وینز شدند. با توجه به روند انتخاب داوران و تنوع تخصص‌های ایشان به دلیل ضرورت‌های موضوع مسابقه، نیاز به هم‌گرایی، آشنایی با دیدگاه‌ها و گفت‌وگوهای پیش از قضاوت بین داوران بیش از هر مسابقه دیگری انجام می‌شد که در همین راستا جلسات مختلفی با حضور داوران، اعضای کمیته راهبردی دوسالانه وینز

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

در روزنامه «شرق» در صفحه معماری در تاریخ ۱۴ فرودین، ستونی به نوشته آقای پوریا جهانشاد و با عنوان نگاهی به برنامه‌ریزی و دآوری مسابقه طراحی غرفه ایران در بی‌ینال معماری وینز اختصاص یافته بود. با تشکر از روزنامه «شرق» که این فرصت را برای نقد برنامه‌ریزی و دآوری مسابقه‌های معماری ایران فراهم کرده و سیاس از نویسنده عصبانی که مطالبش را در قالب کلمات بدون چشم‌انداز مطرح کرده است، به‌عنوان خواننده مقاله ایشان و داور و شرکت‌کننده در تعدادی از مسابقات معماری، شهرسازی و طراحی شهری در ۱۰ سال گذشته، گمان می‌کنم که نویسنده محترم برای قضاوت درباره فرایند برنامه‌ریزی و دآوری آثار معماری و شهرسازی در این مقطع از توسعه و عمران کشور، نیازمند آگاهی‌های بیشتری هستند. در این مقاله تیزبینی جای خود را به تندی و تیزی لحن و واژگان داده و مشکل بتوان از خلال متن به معنایی درخور دست یافت. شتاب در صدور احکام تندرگون، فرصت پیرش را از نویسنده دریغ کرده و حتی مطالبی به اشتباه درباره این مسابقه ارائه شده است. نویسنده قبل از خشم‌گرفتن می‌توانست از منفعت تردید بهره برده و از طریق طرح پرسش‌هایی روشننگر، با نگاهش خوانندگان را به چشم‌اندازی شخصی دعوت کند. پرسش‌هایی با مضامین زیر:

– ساختار برگزاری این مسابقه چگونه بود؟ چه مرحله بود؟
– یک‌مرحله‌ای یا دومرحله‌ای بودن مسابقه معماری از نظر شرکت‌کنندگان چه معنایی دارد؟
– داوران مسابقه براساس چه معیارهایی قضاوت کردند؟
– چرا برگزارکنندگان از شرکت‌کنندگان خواستند ممنون طرحشان را یک بار در صد کلمه و یک بار در ۵۰۰ کلمه بنویسند؟

– منطق و توالی اقدامات برنامه‌ریزی برای برگزاری این مسابقه چه بود؟

– در مرحله دوم پس از انتخاب پنج طرح، شیوه مواجهه داوران و برگزارکنندگان با طراحان منتخب چگونه بود؟

آنچه نمی‌دانم و می‌پرسم این است که نویسنده ستون سوم صفحه معماری برای نوشتن این متن در یک رسانه عمومی یا چند نفر از شرکت‌کنندگان این مسابقه گفت‌وگو و از چند نفر آنها وضعیت را پرس‌وجو کرده است؟

در ابتدا توجه به این نکته ضروری است که هر داور در هر مسابقه معماری سه مسئولیت اصلی دارد:

– مسئولیت در برابر کار و کارفرما؛

– مسئولیت در برابر طرح و شرکت‌کننده؛

– مسئولیت در برابر جامعه، شهر و سرزمینی که قرار است طرح در آنجا پدیدار شود.

در کمتر جایی از جهان کلاس یا دوره‌ای برای آموزش داوران مسابقه‌های معماری تدارک دیده شده است.

معماری ایران در آوردگاه جهانی

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

و برگزارکنندگان مسابقه، تدارک دیده شد که نتیجه این هم‌گرایی و تضارب آرا، برنامه فراخوان مسابقه، تسلط به موضوع مسابقه و بیانه اصلی دوسالانه وینز و همچنین همفکری، پیش از گزینش آثار و انتخاب رویکرد و استراتژی قضاوت بود که براین‌اساس معیارهای کلی قضاوت بدین شکل تعیین شد: وضوح پیام اصلی طرح پیشنهادی برای مخاطب عام و قابلیت خوانش جهانی، مرتبط‌بودن ایده پیشنهادی با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی معماری ایران، مرتبط‌بودن ایده پیشنهادی با موضوع اصلی دوسالانه، زیباشناسی و تأثیرگذاری فضایی طرح چیدمان، اجرایی‌بودن طرح با توجه به محدودیت‌های مالی، زمانی و مکانی. با توجه به اینکه تیم اجرایی و برگزارکننده مسابقه و دبیرخانه دائم مسابقات معماری و شهرسازی در ارتباط مستقیم با سفارش‌دهنده و حامی اصلی برنامه (معاونت مسکن و ساختمان وزارت راه و شهرسازی) است، برنامه‌ریزی مسابقه مطابق با آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی انجام شد و به منظور انتخاب هوشمندانه بهترین ایده و سناریو، حداکثر نظارت و مشارکت داوران در طرح منتخب و کاهش ریسک خروجی مسابقه تصمیم بر این شد که مسابقه در دو مرحله انجام شود و پس از انتخاب فهرست کوتاه برندگان در مرحله اول، نظارت بیشتری در مرحله دوم مسابقه از سوی داوران محترم بر تکمیل و توسعه طرح‌ها شکل گیرد تا خروجی نهایی بیشترین انطباق را با موضوع، اهداف و سیاست‌های کلان موضوع مسابقه داشته باشد. از بین ۲۸۸ گروه، شرکت و خصص ثبت‌نام‌کننده در مسابقه، ۱۴۸ طرح در زمان مقرر (چهارشنبه پنجم اسفند ۹۴) به دبیرخانه بی‌ینال رسید که پس از

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

اگر هم چنین کلاس‌هایی دایر شده باشد، در کشورهایی میسر است که یک یا دو قرن سابقه و تجربه برگزاری مسابقه‌های معماری را با خود دارند؛ به‌علاوه قضاوت یکی از مشکل‌ترین فعالیت‌های آگاهانه بشری است. شاید آقای جهانشاد تجربه دآوری مسابقه را کسب کرده یا در آینده به دست خواهند آورد؛ در هر دو حالت، تفکر درباره سه مسئولیتی که مطرح شد و باور به آنها، می‌تواند برای همه ما که در موض داور مسابقه معماری می‌نشینیم، مفید واقع شود و این تازه آغاز مرحله دآوری است.

در این مسابقه مسئولیت داوران بیش از هر چیز ضایع‌نشدن حقوق و زحمات شرکت‌کنندگان بود. می‌پرسید چگونه؟ داوران از همان ابتدا دومرحله‌ای بودن مسابقه را پیشنهاد کردند که کارفرما و برگزارکنندگان هم پذیرفتند. معنای دومرحله‌ای بودن این است که شرکت‌کنندگان مختارند با صرف هزینه و زمان کمتر برای ارائه آثارشان در مسابقه شرکت کنند؛ البته این فرصت را هم دارند تا مسابقه را جدی‌تر در نظر بگیرند و ایده و اندیشه خود را بیشتر بیورانند. بازتاب این‌گونه فراخوان‌ها افزایش تعداد شرکت‌کنندگان در آغاز مسابقه است؛ اما این میزان از مشارکت لزوما به معنای افزایش کیفیت ایده‌پرداز، بسط اندیشه و جذاب‌ترشدن طرح‌های ارسالی نیست. صحت این معادله اگرچه در مسابقات یک‌مرحله‌ای نیز ثابت شده؛ اما در مسابقات دومرحله‌ای کاملا مشهود است. در این مسابقه از میان ۲۸۸ ثبت‌نام برای شرکت در مسابقه، ۱۴۸ طرح به‌موقع آثارشان را تحویل دادند. داوران مسابقه در سه جلسه پیش از تحویل نهایی طرح‌ها، گفت‌وگوهای چالش برانگیز و هماهنگ‌کننده خود را انجام داده بودند و در روز مسابقه با برنامه‌ریزی و همکاری برگزارکنندگان آثار پذیرفته‌شده را به چندین دسته تقسیم کردند و تمام آثار براساس متن صدکلمه‌ای و دو صفحه تصویر، بررسی شدند. بررسی تصاویر و متن به‌طور توانمان با تکیه بر تجربه و توان هر داور شرایطی را فراهم آورد که تمامی داوران توانستند یک بار با «دقت» و «تعمق» آثار را مطالعه و نظر خود را در مرحله اول مسابقه درباره هریک از طرح‌ها (بودن یا نبودن طرح برای حضور در مرحله دوم) اعلام کنند.

نمی‌دانم چرا نویسنده محترم به دومرحله‌ای بودن و نتیجه مسابقه و چگونگی رفتار با پنج طرح منتخب کوچک‌ترین اشاره‌ای نکرده است. داوران مسابقه در روز دآوری با تکیه بر سه مسئولیت خود (در برابر: کارفرما، خود به دست آورد و رعایت کند؛ اما آنچه ارائه شده،

معماری

دو روز آماده‌سازی طرح‌ها و مدارک برای مراسم دآوری، جلسه بررسی و گزینش مرحله اول در روز شنبه ۹۴/۱۲/۸ بر حضور کلیه داوران برگزار و طبق فرایند زیر، پنج طرح نهایی انتخاب شدند: کلیه ۱۴۸ طرح ارائه‌شده ازسوی تمامی داوران مطالعه و بررسی شد و پس از گزینش اول و حذف آثاری که به اجماع، مورد تأیید هیأت داوران قرار نگرفتند، ۲۴ پروژه برای بررسی و همفکری دقیق‌تر داوران باقی ماند که در این مرحله، گفت‌وگوها و بررسی‌های زیادی مابین داوران درباره پروژه‌ها، انطباق فعال آنها با بیانه کلی دوسالانه، هماهنگی با شرایط ایران و… انجام شد که پس از این مرحله، ۱۳ طرح به مرحله نهایی راه یافت و در کام آخر و پس از بحث و بررسی‌های تحلیلی و انتقادی دقیق و متمرکز بر پروژه‌ها از میان ۹ طرح باقی‌مانده، پنج طرح نهایی برای ورود به مرحله دوم انتخاب شد. هیأت داوران محورهای اصلی خود در تصمیم‌گیری و گزینش را بر اساس گزاره‌های ارزی آمده تبیین کرد:

۱. همسویی آثار از منظر مفهوم و محتوا با بیانه رسمی دوسالانه وینز
۲. نگاه پرسشگر و پویا اما امیدوارانه به آینده
۳. تلاش برای تطبیق بیانه دوسالانه با مؤلفه و دغدغه‌های بومی ضمن وفاداری به روح کلی بیانه
۴. استفاده مطلوب از فضای محدود غرفه و توجه به مؤلفه‌هایی چون مدت‌زمان حضور هر بازدیدکننده در غرفه، سهولت حرکت در غرفه، ایمنی مصالح به‌کارگرفته‌شده، عملی‌بودن طرح در زمان اجرا و جذابیت بصری
۵. توجه به یکی از دو رویکرد کلی در طراحی غرفه: رویکرد مفهومی در غرفه به‌عنوان یک موضوع واحد در تبیین گزارشی از خط مقدم، رویکرد مصداقی به غرفه با هدف ایجاد فضایی خلاق به جهت معرفی ایده‌های پیشروی ایرانی
۶. تلاش برای به‌مشارکت‌طلبیدن بازدیدکننده در تعامل با محتوای غرفه و پرهیز از شعارزدگی
۷. پرهیز از تشویق رویکرد شرق‌شناسانه در مورد ایران و درعین‌حال توجه به دیالکتیک عام (دانش، رویه‌ها، اصول و فنون امروزیین و فرامروزیین معماری فاخر) و خاص (منعکس‌کننده تاریخ و اکنون با امروز فضای ایرانی و متن خاص آن). پنج گروه منتخب مرحله اول طی زمان ۱۰ روزه مرحله دوم مسابقه، با تماس مستقیم با داوران و دریافت نظرات ایشان نسبت به تکمیل و توسعه طرح‌های خود اقدام کردند و در خاتمه جلسه نهایی دآوری برای انتخاب طرح برتر و کیوریتور غرفه ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶ در روز پنجشنبه مورخ ۹۴/۱۲/۲۰ با حضور پنج نفر از هفت داور برگزار شد. در ابتدای جلسه نهایی دآوری و با توجه به آشنایی داوران با پنج طرح منتخب، مذاکرات مقدماتی در مورد نحوه ارزیابی آثار انجام و استراتژی قضاوت اتخاذ شد و سپس همه گروه‌ها نسبت به ارائه طرح نهایی خود اقدام کردند که در نهایت و پس از بررسی‌های دقیق و مطالعه تمامی جوانب طرح‌های ارائه‌شده و سه دالیل زیر، طرح مربوط به بهزاد اتابکی و پرشیا قره‌گوزلو با اکثریت آرا به‌عنوان برنده نهایی طراحی غرفه ایران در دوسالانه معماری سال ۲۰۱۶ وینز انتخاب شد.

دلیل انتخاب طرح برتر:

۱. محتوای انسانی طرح و تبدیل بحران به فرصت برای مقاومت در خط مقدم
۲. دقت بالای طرح در ثبت و تبیین مفاهیم موردنظر و شیوه مناسب انتقال آن
۳. خوانایی کارکردی طراحی غرفه در انتقال پیام محتوایی
۴. پتانسیل فضایی مناسب در طرح پیشنهادی غرفه
۵. محافظت از سرمایه‌های اجتماعی و تمدنی ایران
۶. رویکردی برگرفته از شهر و ارائه گزارش‌های متنوع، به‌روز و مستند از مشکلات غالب شهرهای بزرگ ایران
۷. قابلیت و پتانسیل اجرایی پروژه و تطابق با برنامه زمانی و هزینه‌های اجرایی.

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

با وضعیت غرفه هم‌خوانی ندارد؛ پس سه معیار حاضر در اذهان داوران برای ارزیابی طرح‌ها در هر دو مرحله عبارت‌اند از: «الخاندریویستا»، «ایرانیت و معماریت»؛ که در معیار سوم خلاقیات و اجرایی‌شدنی بودن طرح نیز باید نشان داده می‌شد. چنانچه در فراخوان مسابقه توجه به مصالح، اجرا در یک کشور دیگر و هزینه‌های آن تذکر داده شده بود؛ این نکته را هم از نظر دور نداریم که داوران این مسابقه برای اولین‌بار براساس آرای تشکل‌های حرفه‌ای انتخاب شدند و نه با میل کارفرما یا توصیه‌ای از جایی. مسئله این داوران این بود که چگونه ممکن است بحری از معیارها در کوزه‌ای به اندازه یک اتاق با ارتفاع شش متر گنجد؟

در اول پاراگراف دوم نویسنده می‌نویسد – یک محاسبه ساده نشان می‌دهد… – ایشان در این محاسبه ساده به شیوه‌ای مکانیکی اعداد طرح‌ها، اعداد دو متن صد و ۵۰۰کلمه‌ای و دو برکه چهار بار ضرب و تقسیم کرده‌اند و با این «محاسبه ساده» به این نتیجه رسیده‌اند که امکان ندارد داوران بتوانند در یک روز نزدیک به ۱۵۰ طرح را بررسی کنند. این کمیت‌گرایی در مقابل شیوه‌هایی که داوران ارزیابی‌های خود را براساس آنها انجام داند، عمیق‌ترین نقطه ضعف متن بی‌چشم‌انداز نویسنده است. اگر کارفرما و برنامه‌ریزان، تمامی طرح‌ها را با متن‌های‌شان منتشر کنند – که توصیه‌ام این بوده و این هست – سند مناسبی برای قضاوت گرفتن و گفت‌وگوی روشن‌تر دراین‌باره فراهم می‌شود. اگر چنین نشد، دست‌کم باید در یک نمایشگاه عمومی به مدت کافی، کلیه طرح‌ها را به عرصه بینایی و دانایی عموم بگذارند تا نویسندگان علاقه‌مند مانند آقای جهانشاد – اگر هم در آینده داور مسابقه نشدند- بتوانند به داوران آینده کمک کنند تا با عیارها و شیوه‌ها و شبکه‌های معنایی مناسب‌تری آثار معماری را قضاوت کنند.

در ۲۵ سال اخیر، چه آن زمان که در انتشار مجله معماری و شهرسازی مشارکت داشتم و چه اکنون که مسئولیت انتشار نشریه اندیشه ایران‌شهر را بر عهده دارم، موضوع مسابقه معماری در شمار دغدغه‌ها و مشغله‌های فکری هر دو نشریه بوده و نشد. و دانسته و بی‌دانشه و بی‌میل و به‌میل به ارتباط با آنها و درنظرداشتن معیار سوم که عیار «ایرانیت» کار را بالا نگه دارند. درست است که بیش از ۱۴۰ طرح آمده بود؛ اما در موارد متعدد متن و طرح با هم هم‌خوان نبودند و این‌ موضوع در همان چند جمله اول شناختنی بود؛ به‌علاوه تعداد زیادی از طرح‌ها از هر دو معیار بنیادین تهی بودند یا یکی از آنها غافل مانده بودند. با تکیه بر این‌ دو معیار و زیرشاخه‌های مرتبط با آنها و درنظرداشتن معیار سوم که آن را هم معرفی خواهم کرد؛ داوران توانستند مرحله اول مسابقه را پشت سر بگذارند. البته معیار اساسی سومی هم وجود داشت و آن شیوه ارائه مطالب و ایده‌ها در قالب یک غرفه کوچک بود. اگر طرحی دو معیار، یعنی معیارهای ارائه‌شده توسط آخنادر و معیارهای مرتبط با وجه ایرانی‌بودن را درک و منعکس کرده بود، باید کمیت و کیفیت انعکاس و ارائه طرح خود را نیز متناسب با ابعاد غرفه و تشویق به حضور مخاطبان و چگونگی حیات غرفه در طول ۶ ماه، تنظیم می‌کرد و مشکل قضاوت در اینجا بیشتر بروز می‌کرد که طرحی توانسته معیارهای مفهومی و دانشی را در طرح خود به دست آورد و رعایت کند؛ اما آنچه ارائه شده،

وینز ۲۰۱۶

طرح برنده باوینون ملی ایران در دوسالانه معماری وینز۲۰۱۶

بازنگری، عرصه بازی، پیشروی

طراحان و مدیران هنری: پرشیا قره‌گوزلو – بهزاد اتابکی همکاران: علی خدآوردی، یاسمن لشکری، گلشن نریمانی شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی چهار دهه اخیر ایران و بازتاب «اقتصاد انباشتی» مبتنی‌بر ساختمان‌سازی، تراکم و شهرفروشی، مهاجرت بی‌رویه به شهرهای بزرگ و حومه‌ها و طرح‌های بالادستی مهندسین مشاور بی‌توجه به اصل مشارکت انسانی و اجتماعی در بافت‌های متراکم و فرسوده، بافت‌های تاریخی و محلات گوناگون کلان‌شهر تهران و شهرهای بزرگ ایران، کیفیت زندگی و فضای زیستی را به‌شدت کاهش داده است. بخش وسیعی از این‌بافت‌ها به دلیل کیفیت پایین زندگی از سکنه خالی شده است و بسیاری از این نواحی در معرض تخریب و تبدیل به نواحی تجاری در دل بافت‌های مسکونی هستند. تأکید می‌شود که این‌بافت‌ها تنها با بافت‌های فرسوده و تاریخی تهران را شامل نشده و انواع گوناگون مناطق شهری را دربر گرفته‌اند. این گروه، تحقیقی را با موضوع «بازنگری، عرصه بازی، پیشروی» در سال‌های اخیر به‌منظور شناخت دقیق این موضوع و رودررو قرارگرفتن با پرسش‌هایی از درون محله‌ها و اجتماعات آغاز کرده است و راه‌حلی‌هایی کوچک و ساده برای بهبود فضاهای زیستی در مقیاس‌های متفاوت و نیز ارتباط با گروه‌های مردمی فعال، سازمان‌های مردم‌نهاد، شوراییاری‌های محله‌ای و یافتن الگوهایی از بهسازی توسط مردم ارائه کرده است. همچنین در مسیر این پژوهش، طراحی به نمونه‌هایی ارزشمند از مقاومت برای زیستن و خطرات توأم با خلاقیت برخورد کرده که در طی زمان، متوقف نشده و با پیشروی کند اما مستمر حرکت کرده است. مسلما مشارکت‌های خرد و محلی توانسته‌اند تا حدودی به شرایط بهتر زندگی بینجامند، اما قدرت خردکننده اتفاقات بیرونی همواره آنها را با شرایطی متزلزل روبه‌رو کرده است. این دستاورد‌ها، هر زمان که توانسته‌اند با یکدیگر ارتباط بگیرند با موفقیت‌هایی قابل‌توجه روبه‌رو بوده‌اند. این پروژه مسیر جهش سریع و بدون تفکر و پاسخ‌های اشتباه در آینده را کند کرده و با نگاهی هدفمند و آینده‌نگر به کیفیت خوب فضای معماری و زیست و اندیشه‌های اجتماعی معاصر به‌منظور گسترش مشارکت‌های مستقل مدنی در زمینه باززنده‌سازی و حرکت‌های رو به جلو در عرصه بازی امروز نگاه انداخته و تلاش‌ها و مقاومت‌های باقی‌ماندن در این عرصه و تسری ایده‌های خوب توسط مردم را شناسایی می‌کنند و از طریق شرایط‌های ارتباطی آنها (گروه‌های مشارکت‌کننده) به یکدیگر پیوند می‌دهند.

طرح‌غرفه:

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶

ستون سوم

غایب بزرگ زیست – فضاهای ما

یک – امروزه بخش قابل‌توجهی از گردش سرمایه در شهرهای ما، به حوزه ساخت‌وساز مربوط است. فعالیت حوزه ساخت‌وساز در ایران، به هر خانواده ایرانی به صورت غیرمستقیم و به‌عنوان مصرف‌کننده و به بخش زیادی از خانواده‌های ایرانی به‌عنوان فعال و کنشگر غیرحرفه‌ای این حوزه به‌عنوان سرمایه‌گذار، مرتبط بوده است. تغییر تدریجی در بافت شهری و تبدیل ساختمان‌های قدیمی به ساختمان‌های چهار، پنج طبقه در دهه‌های اخیر، عمدتا محصول فعالیت این کنشگران غیرحرفه‌ای به‌عنوان سرمایه‌گذار، سازنده و مجری ساختمان (به معنای غیرحقوقی آن) است. وضعیت را می‌توان این‌گونه توصیف کرد: به واسطه تحرک پرسرعت قیمت زمین در کلان‌شهرها در سال‌های اخیر و به تیغ آن سوددهی بالا و جریان نسبتا مطمئن سرمایه‌گذاری در این حوزه، به شدت و سرعت به فعالیت‌های اقتصادی در حوزه صنعت ساختمان دامن زده است. در این سال‌ها، حجم ساخت‌وساز و مسائل مربوط به کمیت، همواره در مرکز توجه بوده و مقوله مغفول این حوزه، امر کیفیت بوده است. به‌وضوح می‌توان دریافت و می‌توان ادعا کرد غایب اصلی ساخت‌وساز‌ها در شهرهای ما، امر کیفیت بوده است.

دو- زمانی که از امر غایب «کیفیت» صحبت می‌کنیم، مسئله محدود به حوزه ساخت‌وساز نیست. کیفیت، امر غایب فضاهای عمومی ما نیز هست. فضاهای شهری و عمومی ما از کیفیت بالا برخوردار نیستند. چرانی که به این مسئله دامن زده است، بیش از هر چیز به مسئله شهرفروشی عمدتا در کلان‌شهرها برمی‌گردد. از این‌دست فضاها، می‌توان دریافت این گمشده شهرهای ما، تا به بیندیشند، به منظور تامین هزینه‌های جاری خود، از منبع فروش پتانسیل‌های شهر هزینه کرده‌اند و به‌همین دلیل، در فضاهای عمومی و فضاهای شهری، ما کمتر شاهد وجود امر «کیفیت» بوده‌ایم. در معدود مواردی که شرایط این‌گونه نبوده و استثنا به امر کیفیت نگاه ویژه‌ای وجود داشته است، از میزان استقبال شهروندان از این‌دست فضاها، می‌توان دریافت این گمشده شهرهای ما، تا به کجا مورد مطالبه عمومی است. بنابراین امر غایب کیفیت، صرفا محدود به ساخت‌وساز و ساختمان نیست. امر غایب کیفیت، در فضاهای عمومی و فضاهای شهری ما، حضوری تام دارد.

سه- می‌توان نتیجه گرفت کیفیت عموما از زیست-فضای ما غایب است. این امر، دامنگیر زیست-فضای ما، اعم از زیست-فضای خصوصی یا عمومی، شده است. در سطح زندگی خصوصی، ما عموما در ساختمان‌هایی زندگی می‌کنیم که از حداقل‌های لازم در حوزه کیفیت برخوردار نیستند. ساختمان‌ها عموما بسیار بد، طراحی و ساخته می‌شوند. در سطح زندگی نیز، ما عمدتا با فضاهایی مواجهیم که آنها هم از حداقل‌های ضروری برخوردار نیستند. شهرهای ما در سطوح مختلف، مشکلات زیادی را یکد می‌کشند که درنهایت مجموعه این مشکلات، در فضاهایی که عرصه حضور انسان است، خود را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، امر کیفی، به‌عنوان غایب بزرگ شهرهای ما همچنان در شهرها، در دو سطح فضاهای خصوصی و فضاهای عمومی حضوری تمام‌عیار دارد.

چهار- ما ساختمان‌هایمان را برای چند سال می‌سازیم؟ ساختمان‌ها چقدر باید عمر کنند؟ در خوشبینانه‌ترین حالت، ساختمان‌هایی که در دهه‌های اخیر ساخته شده و می‌شوند، عمری بالاتر از ۳۰ سال ندارند. بگذریم از ساختمان‌هایی که چهار، پنج سال بعد از ساخت، فرسوده می‌شوند. واقعا ۳۰ سال خوشبینانه است. ریتیم تند جریان ساخت‌وساز در کشور، به‌اشتباه این عمر کوتاه را یک فرصت تلقی می‌کند. غافل از حجم عده‌ای از سرمایه‌های ملی که دائما در حال به هدررفتن است. از سوی دیگر، در فضاهای عمومی شهرها نیز، مدیریت‌های شهری ما دائما در حال تعمیر و بازسازی همان فضاهایی هستند که مثلا سال قبل یا دو سال قبل، بازسازی شده‌اند. این هم نشانه دیگری است از همین فقدان کیفیت، که اینجا به کیفیت به‌عنوان اجرا در فضاهای عمومی و شهری مربوط است. چرا عناصر موجود در میادین و خیابان‌های شهر، سال‌به‌سال باید تجدید شود و هزینه مجددی را بتراشد؟ نمی‌شد جوری این فعالیت‌ها برنامه‌ریزی و مدیریت شود که لازم نباشد سال‌به‌سال، تخریب کرد و از نو ساخت؟

پنج – اساسا کیفیت چیست؟ چه ابعادی دارد؟ در زیست-فضا‌ها اعم از خصوصی یا عمومی، انتظار چه نوع کیفیتی داریم؟ و در چه حوزه‌هایی در امر ساخت‌وساز می‌توان آن را مطالبه کرد؟ از سوی دیگر در فضاهای عمومی و فضاهای شهری، منظور از کیفیت چیست و مطالبه آن به چه معناست؟ پرسش دیگر اینکه اساسا چگونه می‌توان کیفیت را مطالبه کرد و چه کسانی باید مطالبه‌گران آن باشند؟ در سلسله‌یادداشت‌هایی بنا دارم امر غایب کیفیت را در زیست-فضاهای خصوصی و عمومی مورد بررسی قرار دهم؛ به امید آنکه بتوان فضایی برای گفت‌وگو درباره مهم‌ترین غایب زیست-فضاهای امروز فراهم کرد.

مهرداد زواره محمدی، نماینده ایران در دوسالانه معماری وینز ۲۰۱۶